

דבר חודש בחודשו

בס"ד

עלון שומעי לקחו של מורנו הרב יואל שוורץ שליט"א

עלון 83 - אדר 2 תשפ"א

חשיבות החודש וקביעת הלוח היהודי

המצוה שהיתה ראויה להקבע כמצוה הראשונה, שבדרך כלל פתיחה מורה את הכיוון של ההמשך!

הלוח היהודי, בזמן שהיו מקדשים על פי הראיה, היה נראה כדבר מכביד, כי אי אפשר לעשות לוח קבוע לטווח ארוך, שזה תלוי בבית דין בכל חודש ובכל שנה. באותו זמן, לכן קשה היה לקבוע תאריך מוקדם לתחונה וכל מאורע אחר או לחגים. אבל, בכל זאת הדבר היה נחוץ, ללמד לאומה כמה דברים כמו ללמד את יחודו של עם ישראל מכל העמים. וכמו שיבואר.

ייחודו של עם ישראל מכל העמים

"והייתם לי קדשים כי קדוש אני השם ואבדל אתכם מן העמים להיות לי" (ויקרא כ"ו).

"הקדוש ברוך הוא נתן את התורה והמצוות לישראל כדי שיהיו מובדלים מן בני נח, וכמו שאמר הכתוב (שם): "...ואבדל אתכם מן העמים" (בית הלוי פרשת שמות).

המצוות מייחדות את עם ישראל, ובמיוחד מצוות הלוח העברי כאמור (ילקוט"ש, רמז ק"צ): "אמר רבי לוי: כל מעשיהן של ישראל משונים מאומות העולם: בחרישתן... ובחשבונן - שיהיו אומות העולם מונות לחמה וישראל ללבנה...". בכך שאינו מונה את הזמן, לא לפי חמה לבד, ולא לפי לבנה לבד. כמו שבימינו, הנוצרים מונים לשמש, והמוסלמים ללבנה. וישראל לשניהם יחד, בכך מובלט ייחודו של עם ישראל. גם המצווה הנוספת - לחשב את התקופות - כדי שחודש ניסן יחול בזמן האביב על ידי תוספת חודש אדר בכל כמה שנים [בימינו הוא במחזור קבוע של תשע עשרה שנה = גו"ח אדז"ט] מוסיפה לייחוד זה, כי המוסלמים קבעו גם הם - למנות את השנים לפי הלבנה. אך אין להם את חודש העיבור.

כך גם בשבת, סיבבה ההשגחה העליונה שהנוצרים עברו ליום ראשון, והמוסלמים הקדימו ליום ששי, וכאמור בתפילת שבת בשחרית: "ולא נתתו ה' אלוהינו לגויי הארצות ולא הנחלתו מלכנו לעובדי פסילים וכו'", וכן גם במצוות המילה, שעם ישראל נצטווה למול ביום השמיני, המוסלמים שגם הם מלים עושים זאת הרבה זמן לאחר מכן. והמדינות המתקדמות שעושים ניתוח להסרת הערלה מטעמי בריאות, מקדימים לעשות זאת לפני היום השמיני. כך נשמר הייחוד היהודי גם באלה, להישאר העם שהוא שונה מכל העמים. וגוף האדם נברא לתועלת מילה שביום השמיני לחייו יש בדם תוספת ויטמין האחראי לקרישת הדם. עצבי הכאב מתחילים לפעול בגוף רק מיום התשיעי ללידה, דבר מורה שהמילה ביום השמיני מכוונת מעת הבריאה.

ועוד, כיוון שהתאריך תלוי בבית דין ולא בגרמי השמים, שבת דין הם המחליטים אם לקבל את העדים, ולקדש החודש או לעבר את החודש, ובולט בזה יותר, שהם גם קובעים אם לעבר את השנה. למדנו מכך: שאנו קובעים את הזמן, ולא הזמן קובע אותנו. וזה מלמד, הן על נצחיות התורה, והן על נצחיות האומה, שכל אלה לא נמצאים בתוך מסגרת הזמן אלא מעליו. [ואין הם מתחלפים לפי האופנות, שהן משתנות תמיד לפי רוח הזמן, המשתנה ללא הרף! לדוגמה: דברים, שהיו מוסכמים בעבר הלא רחוק, בכל העולם שהם תועבה, והענישו את העוברים על כך בחומרה, בימינו, הפכו אותם ר"ל לגאוה].

יתירה מזו, העמים שלוחות הזמנים שלהם קבועים לפי השמש או הירח, הם קבועים בתוכם ומושפעים מהם, והם לא יכולים להשפיע עליהם. לעומת זאת, הלוח העברי שנקבע בבית דין, משפיע על המציאות, לדוגמה: הלכות ווסתות נקבעות לפי

חשיבות החודש וקביעת הלוח היהודי חודש ניסן

חודש ניסן הוא חודש האביב שהוא החודש התחדשות בבריאה, וגם סימן להתחדשות האומה ביציאת מצרים. וגם נרמז במילת אביב שהוא "אב - י"ב" החודשים. בגלל מעלותיו הרבות. ונקרא ניסן על שם הנסים שאירעו בו. וגם מלשון ניצן ככתוב (שיר השירים ב' יב'): "הנפנים נראו בארץ עת הגמיר הגיע וקול התור נשמע בארצנו", בגלל היותו חודש האביב והפריחה של הטבע.

בשבת לפני החודש (או בתחילתו כאשר ראש חודש ניסן חל בשבת), קוראים את פרשת החודש המלמדת כמה עניינים חשובים התלויים בלוח העברי שחודש ניסן הוא הראשון לחודשי השנה.

קידוש החודש ועיבור השנים

"החֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֵם רֵאשׁ חֳדָשִׁים..." (שמות יב' ב'). כאן הצטוו לזכור את יציאת מצרים, על ידי מנין החודשים מהחודש הראשון, במניין שמתחיל ממנו.

[מתחילה לא היו שמות לחודשים מלבד חודשים בודדים, כמו ירח זיו, ירח בול וירח האיתנים. אבל כאשר עלינו מגלות בבל, עלו עמנו שמות החודשים הבבליים - על פי הנביאים, כדי לזכור גם את יציאת בבל (ירושלמי ר"ה פ"א ה"ב), ומאז נזכר החודש הראשון בשם ניסן].

מצווה זו, היא למעשה, כוללת את קביעת הלוח של עם ישראל, שנעשה, על ידי קביעת ראש החודש, לפי עדות בפני בית דין סמוכים [היינו דיינים, שנסמכו על ידי דיינים אחרים דור אחר דור עד משה רבנו] הממונים על הציבור, בקבלת עדות על הלבנה החדשה שנראית לעיני העדים. [הלבנה מכונה גם ירח מלשון חודש - כי הלוח היהודי, בנוי בעיקר על הלבנה המתחדשת בכל חודש, וכך גם עם ישראל מתחדש תמיד].

ומלבד חשבון ימות השנה - שהוא לפי חודשי הלבנה, נצטוינו לעשות בקביעת לוח השנה, שחג הפסח יחול תמיד באביב. ככתוב (דברים טז' א'): "שְׁמוֹר אֶת חֹדֶשׁ הָאָבִיב" שזה מלמד אותנו, כי צריך לעבר את השנים מדי פעם, כדי שישתוו השנים בין השמש והירח.

בזמן שאין לנו בית דין סמוכים כמו בימינו, אנו סומכים על החשבון המודיע על מולד הלבנה, ועל פי זה נקבע הלוח שלנו בידי הלל הנשיא האחרון. ועושים זכר למה שהיו מקדשים את החודש על פי הראיה, בברכת החודש בשבת שלפני ראש חודש שמזכירים את זמן המולד. גם יום טוב שני בגלויות מזכיר זאת, כי הוא נקבע משום הספק, מתי קידשו בארץ את החודש על פי הראיה.

אמנם בספר החינוך ביאר את טעם המצווה: שמוטל על בית הדין, לסדר את הלוח באופן שהחגים שבתורה שקשורים לעונות השנה: אביב, קציר ואסיף. יתאימו עם הזמנים שבטבע - כי החגים נועדו לקדש את הטבע.

אולם ענין קביעות הזמנים של הלוח העברי, הוא בעל חשיבות גדולה מאד, וראיה לדבר, שהיא המצווה הראשונה שנצטוו בה עם ישראל כעם! אמנם הדבר היה נחוץ בגלל חג הפסח. אבל רש"י (בראשית א', א') הביא את שאלת רבי יצחק: למה לא התחילה התורה במצווה זו, הרי זה מורה על חשיבותה של

אמנם אף שנצחיות התורה אינה משתנה, ולפי הרמב"ם זו אחת מעיקרי האמונה. וכבר התפעל המלומד אלברט אינשטיין מכך כי נשאל פעם: איזו דמות היסטורית הוא היה שמח לפגוש אילו היה הדבר אפשרי? והוא ענה: את משה רבנו! השואל היה מופתע ושאל, מפני מה? וענה אינשטיין: הייתי רוצה לשאול אותו אם היה מאמין שהתורה שקיבל תשמר עד ימינו!

למרות זאת, בכל תקופה, אותה התורה שהלכותיה אינן משתנות, אבל בדרכי הלימוד ישנם שינויים לפי תקופות שונות, התורה שבכתב נתבארה בתקופת בית ראשון, על ידי הנביאים וזכינו לתנ"ך, ובבית שני נתבארו הדברים על ידי חכמי ישראל, ואז התורה שבעל פה התפשטה בתוך העם. והמקדש השלישי, יביא לכך שגם תורת הסוד תהיה גלויה לכל ועל פיה יתבארו הדברים. כאמור (פסחים נ"ג) על הכתוב (זכריה יד' ו') "וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא לֹא יִהְיֶה אֹרֶךְ יָמֵי יְקָרְוֹת וְקִפְאוֹן": דברים שיקרים היום [היינו נסתרים וקשים להשגה] יהיו קפואים - קלים כאילו הם צפים מרוב קלותם, ואלו סודות התורה שבימינו הם נסתרים, יתגלו בזמן המשיח והכל יזכו ללמוד גם את צפונות התורה.

טבע אנשי העולם הוא, שחשים ברוח הזמן, והיא יסוד האופנה בעולם. שהאופנאים שמחדשים אופנה - הם בעלי תחושה של רוח הזמן, המשפיע גם על עניינים ארציים, [מעשה שהיה בתערוכת אופנה גדולה באירופה: בשעה היעודה הופיעו הרבה מעצבי אופנה להציג את דגמיהם החדשים, ולהפתעת הנוכחים היו כולם דומים! למרות שכל אחד עיצב את הדגם שלו בחדרי חדרים, שלא יהיה מי שיחקה אותו, ובכל זאת כולם היו דומים בשינויים קלים בלבד! וההסבר לכך הוא, בעלי האופנה חשים את רוח הזמן, ולכן האופנה משתנה, זה קורה, משום שרוח הזמן משתנה. וכיון שהיהודים הם מעבר לזמן, האופנה אצלם אינה מתחלפת כמו אצל האחרים. השטריימל והספודיק והחלאט נשארים בשימוש, כאילו להפגין - שאין אנו תלויים ברוח הזמן]. עם ישראל שונה, שהוא נצחי ואינו תלוי בזמן אלא הוא מעלי.

הלימוד על חשיבות התורה שבעל פה

משה קיבל תורה מסיני בשני חלקים: חלק האחד היא התורה הכתובה. וחלקה השני, היא התורה שבעל פה. ואחת הסיבות לתורה שבעל-פה כדי שיהיו ישראל מיוחדים בה. כי את התורה שבכתב גם האומות מכירים. ויותר מזה, הם אף תרגמו אותה לכל השפות. לכן הספר הראשון שנדפס בעולם - היה תנ"ך בלשון לטינית - היא השפה של חכמי האומות באותה עת.

והספר הראשון שנדפס בלשון הקודש היה פירוש רש"י לתורה בלי החומש. כך סובבה ההשגחה העליונה את הדברים כדי להדגיש את חשיבות התורה שבעל פה. ונאמר (גיטין ס' ב') שהקב"ה שכרת ברית עם ישראל, זה היה גם בגלל התורה שבעל פה.

הלוח העברי מעיד על המסורת שבעל פה, כי בתורה נאמר על עיבור השנה (שמות כג' טו'): "...לְמוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאָבִיב בְּיָבוֹ יִצְאֶת מִמִּצְרָיִם...". ואין בתורה שבכתב מאומה מזה, אלא התורה שבכתב, סמכה על הנאמר בעל פה את ציווי עיבור השנה.

ועוד הוכחה לתורה שבעל פה - הוא סוד החשבון של המולדות שנמסר בסיני, כי לפי המדעים שהיו בזמנם, לא היתה שום אפשרות לחשב את חשבון המועדות בדיוק הנוחו, ובהכרח שנמסר להם סוד זה מסיני! והתורה שבחה את ישראל בחכמה זו שאין עם חכם ונבון כמוהו, כי רק לנו ידוע החשבון הזה, ולכן דרשו חז"ל (שבת ע"ה א') את הכתוב (דברים ד' ו'): "וְיִשְׁמְרֶתֶם וְעִשִׂיתֶם כִּי הוּא חֻמַּתְכֶם וּבִינְתְּכֶם לְעֵינֵי הָעַמִּים...". איזו חכמה ובינה שהיא לעיני העמים, הוי אומר זה חשבון תקופות ומזלות! ובימינו, רק אחר שנעשה חשבון מחודש שנעזר בחלליות, הגיעו המדענים לדיוק של המסורת שבידינו לגבי חישוב המולד האמיתי.

הלוח, ולא לפי הטבע של גרמי השמים. וכן הטבע של גיל בת שלוש, נקבע לפי הלוח. וכן גיל החיוב במצוות, שאם השנה מעוברת אז הגדלות מתעכבת. כי הבריאה הטבעית, כפופה לתורה ולעם ישראל.

ועוד מלמד הלוח היהודי, על מסורת התורה שבעל פה, כי החשבון שבידינו הוא מסיני ועמד במבחן השנים עד ימינו, ועוד, שרק המדע של ימינו, כיוון בדיוק לחשבון המסור בידינו, וזה היה רק אחר שבאו לעולם החלליות. דבר שלא היה בעבר, ובשום אופן לא היה אפשר לחשב זאת בכלי המדידה של ימינו. וזה מוכיח, כי הדבר נמסר כבר למשה בסיני.

עוד על נצחיות התורה והעם

חישוב הזמנים בעיקר ההלכה הוא, לקדש בכל חודש את ראש החודש - על פי עדים שראו את הלבנה, ואם לא באו עדים, אזי החודש מעובר - והוא בן שלושים יום. וכן גם בכל שנה, היו הסנהדרין חייבים לשקול את הנסיבות - אם להוסיף לשנה חודש או לא. לוח כזה, הוא מקשה מאד על תכנונים לעתיד, כי אי אפשר ליצור לוח כמו שיש לנו היום.

[הלוח שלנו כיום, זה נעשה, כיון שבעונותינו אין לנו סמוכים לקדש על פי הראיה, לכן אנו סומכים על הלוח שחיבר הנשיא האחרון - הלל השני, שהיה בימי הגזרות הקשות של הרומאים. וראה שלא יוכלו לנהוג כפי עיקר הדין לקדש את החודש על פי ראייה, לכן הוא סמך על ההלכה ממשה מסיני האומרת - שאם אי אפשר לעשות כעיקר הדין לקדש על פי הראיה! יוכלו לעשות לוח על פי החשבון, והוא עשה את הלוח שלנו, וזה נחשב, כאילו הוא קידש בכל חודש את ראש החודש, עד שיבוא המשיח ויחזרו לנהוג כפי עיקר הדין].

[ובברכת החודש שנאמרת בכל שבת שלפני ראש חודש, מזכירים את זמן המולד - זכר לקידוש החודש שהיה בזמן שקידשו על פי הראיה]. מצווה זו, כשהיא נוהגת לקדש על פי הראיה, נראית כמכבידה על הכלכלה ואורחות החיים, כיון שאי אפשר לתכנן במדויק זמנים ותקציבים, ושאר דברים התלויים בתאריך, הרבה זמן קודם, כי לא ידוע מה יהיה התאריך אז, אולם, לעומת הקשיים שהדבר הזה גורם, יש בזה דבר חשוב ביותר והוא - שזה מורה לעם ישראל: **שהוא קובע את הזמן, ולא הזמן קובע אותו**, ולכן הוא נצחי ואינו חולף כאשר חולפת התקופה. והצורך הנאצי ימ"ש הבין זאת ואמר: אני רוצה להכניס חלילה - את עם ישראל לתוך מסגרת הזמן, היינו, שכמו שהזמנים מתחלפים, והאומות גם הן חולפות ואומות אחרות באות לעולם. כך גם רצה אותו צורך ימ"ש - לעשות לעם ישראל.

דבר זה מלמד גם על התורה - שהיא נצחית כמו עם ישראל. ולא כמו שאמרו האפיקורסים שהתורה חלילה משתנה לפי הזמנים. למשל, טענו אותם מינים: כי הדלקת אש בשבת האסורה, היה זה כי בעבר - כדי ליצור אש, היו צריכים לעמול קשה עד שעשו אש. אבל לחיצה על מתג חשמלי אינה טרחה. אבל אין זה אמת, כי איסורי שבת אינם בגלל הטרחה, אלא נאסרה היצירה ושינוי מהות - כזכר למעשה בראשית, שהבורא יצר בששת ימים את השמים ואת הארץ - יש מאין.

ויותר מזה: המילה "**הבערה**" היא מלשון "**העברה**" - להעביר אש ממקום למקום, ומסתבר, שמשום כך לדעת רבי יוסי, היא המלאכה הקלה שבשבת שעונשה רק לאו. כי באמת, היו להם נרות שמן שהיו דולקים כל הזמן, וכשרצו לבשל או להאיר היו מדליקים מהנר הקבוע על ידי העברה מאש לאש.

יתרה מזו, אנו מוצאים גם רמז בתורה לאיסור הדלקת חשמל בשבת מהכתוב (שמות לה' ג'): "**לֹא תִבְעֲרוּ אֵשׁ בְּכָל מְשֻׁבְּתֵיכֶם בְּיָוֶם הַשַּׁבָּת**". והרי אי אפשר להבעיר אש בכל המושבות בפעם אחד, ורק על ידי חברת חשמל המספקת לכל העיר בבת אחת זה אפשרי. לרמז, שגם כשיהיה חשמל בעולם, יהיה איסור להדליק אור על ידו, אף כי הזזת מתג אינה טרחה כלל.

הקודמת והיא, כדי שישראל יוכלו לקיים את התורה גם במקרים של קשיים ומעצורים. דוגמה לדבר: בגמרא (חולין ז') מסופר על רבי פינחס בן יאיר שהלך לפדות שבויים, בדרך פגע בנהר גינאי ולא יכול היה לעבור לדרכו, כי לא היה גשר או ספינה שתעביר אותו! וציווה רבי פינחס לנהר - שייבקע כדי שיוכל לעבור לקיים את המצווה. בתחילה הנהר סירב ואף טען: אתה הולך לעשות רצון קונך, ואני הולך רצון קוני [שברא את הטבע שיעיד על בוראן] "אתה ספק עושה ספק אינך עושה" - כי לא בטוח שתצליח בדרךך. ואני וודאי עושה, ואם כן אין ספק מוציא מידי וודאי! אמר לו רבי פינחס: אם אינך נבקע אגזור עליך שלא יעברו בך מים לעולם. ואז הנהר נבקע. מו"ר הגר"ח שמואלבניץ זצ"ל ביאר: שהנהר נבקע לא מפני האיום, שהרי היתר של פיקוח נפש לא שייך בו. אלא הנהר השתכנע כי עדיף ספק קיום מצווה על ידי היהודי מהוודאי שלו, כי הרי הטבע כולו משועבד לקיום התורה, והנהר נוכח בזה מכך שרבי פינחס גזר שלא יעברו בו מים.

כתב הרמב"ם באגרת תימן על קנאת האומות בנו על מעלתנו במצוות, שמתוך כך, הן רוצות לבטל את התורה מאתנו בין בכוח ובין בשכנוע: "...ולא זה ולא זה יציל בידם, - שהקדוש ברוך הוא בישר אותנו על ידי ישעיהו: שכל אנס או נצחן שיתכוון לסתור תורתנו ולבטל דתנו בכלי זיין - ישבור הבורא כלי מלחמתו ולא יצליחו, וזה על דרך משל: כלומר עצתו לא תשלם לעולם, וכמו כן, כל טוען שיתכוון לבטל מה שבידינו יצא מחויב מן הדין בטענתו ויבטל אותה ולא תתקיים, כמו שנאמר (ישעיהו נ"ד י"ז): "כִּלְ פְּלִי יוֹצֵר עֲלֵיךָ לֹא יִצְלַח וְכָל לְשׁוֹן תִּקְוֶה אֲתָךְ לְמַשְׁפָּט תִּרְשָׁעֵי זֹאת נִחַלְתָּ עֲבָדֵי הַשֵּׁם וְצִדְקָתְךָ מֵאֲתֵי נְאֻם הַשֵּׁם". ושתי אלה הכוונות, כלומר, העכו"ם המתכוונים לשתי אלה הכוונות - עלה בדעתם שבנין זה אינו נוח להרס, ואף על פי כן עשו אחווה להרוס יסודות הדת שהוטבעו במעבה נאמן, והם בכל זאת מוסיפים יגון ועצב, והבנין יעמוד על חזקתו..."

הלוח הכפול של עם ישראל - תשרי וניסן

"הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לְכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים רִאשׁוֹן הוּא לְכֶם לְחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה" (שמות י"ב).
"בֵּאחָד בְּתִשְׂרֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְשָׁנִים" (ראש השנה ב' א')

שני ראשי שנה עקריים לעם ישראל. [נוישנס עוד שני ראשי שנה לענייני הלכה מסוימים - האחד לאילן והשני למעשר בהמה], ראש השנה האחד שחל בתשרי, והוא זמן תחילת החורף - כאשר היום הולך וקטן, והשלכת של העצים מוסיפה קדרות. וראש השנה השני הוא ראש השנה לחודשים שחל בניסן, בו היום הולך וגדל והבריאה פורחת.

במקביל יש גם שתי התחלות ליממה. תחילת היממה הרגילה לכל דבר - הוא הלילה וממנו היא תחילת היממה. ובמקדש, להיפך, השחר הוא תחילת היום והיממה, לגבי אכילת קדשים ועבודת המקדש.

נראה לבאר את הדברים כך: רש"י (בראשית כ"ז, כ"ט) הביא את דברי רבותינו שעמדו על שינוי הסדר בברכות יצחק ובלעם - יצחק בירך: "אורוך ארור ומברכך ברוך", ובלעם הוא אומר: "מברכך ברוך ואורריך ארור"? - הצדיקים תחילתם ייסורים וסופם שלווה - אורריהם ומצעריהם קודמים למברכיהם, לפיכך, יצחק הקדים קללת אוררים לברכת מברכים, והרשעים - תחילתן שלווה וסופן ייסורים, לפיכך הקדים ברכה לקללה."

גם בליל הסדר ישנו חיוב להתחיל בגנאי, "עבדים היינו" והוא חיוב נוסף על החיוב של כל השנה - להזכיר את יציאת מצרים בלילות. כי עם ישראל החל את קיומו כעם - בגלות מצרים. שכן הוא גורל עמנו - בעולם הזה - שנמשל ללילה - צרות רבות עברו עלינו במשך רוב שנות ההיסטוריה. אבל לעתיד לבוא, הגאולה נמשלת לאור בוקר. ולכן הפסח בכל שנה, חל באביב - שבתקופה זו, גדל היום ומתרבה האורה. משום שהוא מסמל את גאולת העתיד, שעתידה להיות בניסן. כך גם המקדש מלמד, כי

כוחו של עם ישראל שהבריאה כולה תלויה בהם
"הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לְכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים..." (שמות יב' ב') - מסור הוא בידכם" (ילקוט' ש' שמות רמז קצ"א).
"מקדש ישראל והזמנים" ... "מקדש ישראל וראשי חודשים" (ברכות המועדים) דהיינו, קדושת הזמן תלויה בישראל.

הבריאה, נבראה בשביל ישראל ובשביל התורה שישראל מקיימים אותה. כאמור רש"י (בראשית א' א'): "בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ" - בשביל התורה שנקראת ראשית, ובשביל ישראל שנקראו ראשית". כאמור: "אִם לֹא בְּרִיתִי יוֹמָם וְלַיְלָה חֻקֹּת שָׁמַיִם וְאָרֶץ לֹא שָׁמַתִּי" (ירמיה לג' כה').

ונאמר (יבמות סג א'): "ונברכו בך כל גויי האדמה" - אפילו אומות הדרות באדמה אין מתברכות אלא בשביל ישראל, כי השפע הניתן לעולם עובר דרך עם ישראל!

קביעת החודשים ועיבור השנים שנעשית על ידי בית הדין קובעים את טבע הבריאה כאמור בירושלמי על הכתוב: (תהלים נ"ג ג'): "אֶקְרָא לֹא-לֵהִים עֲלִיוֹן לֹא-לְגֹמֵר עֲלִי", בית הדין קובע את החודש - וגוף האדם פועל לפי זה, לכן בשנה מעוברת תוספת החודש לשנה, גורמת שגדלות האדם מתעכבת בחודש. [לגבי בת שלוש שנים, שאם היתה שנה מעוברת, טבעה מתעכב בחודש עד תאריך יום הולדתה].

וכן קורה גם, שאדם שנולד לפני חברו ויהיה בן שלוש עשרה אחריו. וזה קורה אם אדם נולד בכ' אדר - א', וחברו בג' אדר-ב' ובשנת הי"ג שלהם יש רק אדר אחד, ואז, זה שנולד בג' אדר ב', יהיה בן שלוש עשרה לפני חברו שנולד בכ' אדר א', כי כאמור: הבריאה תלויה בלוח שבית דין של ישראל קובע.

אחד הדברים הנראים לעין שהלוח היהודי קובע את הטבע, הוא הסימן "ויגש" (שמובא בפוסקים) היינו, אם באותה שנה, יחול ג' בשבט ביום ו' בשבוע, אז באותה שנה שילג גידול י"ד ייקור. ועובדה זו קיימת לעיתים תכופות.

גם הלכות ווסתות (יורה דעה סי' קפ"ט) תלויים בתאריכי הלוח ולא בסיבות טבעיות, כמו ירח או סיבה חיצונית אחרת (מלבד ווסתות הגוף).

כוחו של קביעת הלוח היהודי על ידי עם ישראל בא לידי ביטוי בדברי חז"ל: (שמו"ר ט"ו ג'): "הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לְכֶם..." (שמות יב' ב') - מסור הוא בידכם. "אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה: ריבוננו של עולם אימתי אתה עושה את המועדות?! אמר להם: אני ואתם נסכים על מה שישראל גומרים ומעברים את השנה, שנאמר (תהלים נ"ג ג'): "אֶקְרָא לֹא-לֵהִים עֲלִיוֹן לֹא-לְגֹמֵר עֲלִי..." הרי היא מסורה בידכם."

במדרש הזה, גם הובאה דוגמה, להראות, עד כמה הטבע מסור בידי ישראל - על פי מעשה שקרה ברבי חייה הגדול, שעלה הירח ערב ראש השנה והלכו הספנים לאורו מהלך ג' מילין, ראה אותו רבי חייה, נטל צרורות ועפר והיה זורק בו, אמר לו: למחר אנו מבקשך לקדשך, ועלית לך עכשיו! מיד נבלע במקומו, למה? שהיא ברשותו."

שתי סיבות למה הטבע מסור בידי ישראל. האחת, כי הבריאה נבראה על פי התורה, וכיון שהתורה נמסרה לישראל לפרש אותה לכן הטבע כפוף להם! ראה לדבר הוא מדרש פליאה שביאר: מדוע הים שסירב בתחילה להיבקע לבני ישראל, בכל זאת נבקע, כי ראה ברייתא דרבי ישמעאל, והדבר הוא פלא: מדוע ברייתא זו שכנעה אותו להיבקע? וגם איו ברייתא היא זו: ונראה, שהברייתא האמורה היא הברייתא של "י"ג מידות שהתורה נדרשת בהן". והים כשראה שאף התורה נמסרה לישראל כדי שיפרשו אותה, הגיע למסקנה זו: שאם התורה נמסרה לעם ישראל, הרי על אחת כמה וכמה שהטבע שנברא על פי התורה, חייב להימסר לידם. סיבה נוספת, לכך שהטבע כפוף לישראל, זה בדומה לסיבה

דבר חודש בחודשו - עלון 83 - חשיבות החודש וקביעת הלוח היהודי אדר 2 תשפ"א

לאחר מכן כשגדלו הפירות. אנשים ובעלי חיים אוכלים את הפירות, ועל ידי זה, מתפזרים הגרעינים שבתוך הפירות ומצמיחים עצים חדשים.

כאשר האילנות אחר פריחת הפרחים - מצמיחים גם עלים, אז נראים לעין, בתי החרושת של הטבע, הם העלים שיוצרים את המזון לעולם, על ידי תהליך הקרוי פוטו-סינתזה, ועקב כך גם יש חמצן נקי בעולם, משום, שעלי הצמחים בונים את כל חלקי הצמח, מהפחמן שנוצר באוויר, עקב שריפות ונשימת בעלי החיים, והוא תרכובת של חמצן ופחמן, שמחניק את האוויר. והצמחים נוטלים מתרכובת זו את הפחמן, ואז נותר חמצן נקי, המאפשר לבעלי החיים לחזור ולנשום אויר צח.

מהלכות ברכת האילנות

מעיקר הדין מברכים כבר בעת הפריחה של עצי הפרי המתחילה בארץ בט"ו בשבט, והמנהג הוא מחודש ניסן. מברכים גם על עץ אחד, וי"א דוקא שני עצים ואפילו ממין אחד. אבל לא על פריחה בענף כרות, אף שגדל העץ בגינת החצר. בלשון השו"ע נאמר "היוצא" בימי ניסן, ומשמע, בראיית פריחת בוסתנים ופרדסים. וכך נהגו המקובלים אך אם זה גורם לביטול תורה שמכו לברך על עצי הפרי הגדלים ליד הבתים, ומנהג נאה נהגו בעלי עצי פרי בגינות שליד הבתים לתלות ליד העץ את נוסח הברכה לזיכוי הרבים.

מברכים גם על פריחת הלימון [שדינו כפר] ושאר ההדרים. ואם הם מורכבים ראוי לא לברך עליהם, ואף שעל פריחת עצי ערלה, יש לברך. ואם טעה וברך על פריחת אילני סרק, לא יברך שוב, אבל ישתדל לשמוע מאחר את הברכה. מעיקר הדין יכולים לברך גם בשבת, ועל פי הקבלה בחול, ומהיות טוב עדיף לברך ביום חול אם אין חשש שיפסיד הברכה. ראוי לברך במניין ולומר קדיש, כי זה תיקון גדול לנשמות אם היו מגולגלות בעצים הללו. בעדות המזרח נהגו מלבד הברכה להוסיף תפילות שונות.

כל זמן שיש פרחים באילן אפשר לברך גם אם כבר יש בעץ חלק שהחל להיות פרי. וגם אם עבר ניסן ולא בירך יכול לברך אם עדיין ניכרת הפריחה כמו שמצוי בארץ בפריחת ההדרים.

המכון להסרת מכשול איסור תולעים לזיכוי הרבים!

ניתן להזמין הרצאות מהרב שליט"א בעניין תולעים

ודרכי הטיפול בהם 054-841-6169

***

לעילוי נשמת מישה בן תמרה ויצחק ת.נ.צ.ב.ה.

***

תרומות והקדשות: 052-718-9446

***

ספרי רבנו על המדף: 1. שיר השירים מפורש, 2. ספר רות מפורש, 3. פירוש תפילה מ-מה טובו עד ברוך **שאמר**, 4. ביאורי הברכות שאינן נמצאות בתפילות הקבועות. 5. הגדה של פסח, 6. דבר בעתו, 7. ספירת העומר, 8. קבלת תורה ומתן תורה, 9. תורת השם תמימה

ניתן להשיג את הספרים בחנות "יש כיסוי" [סריגת שוורץ], מלכי ישראל 1, ירושלים טל' 02-5383955

***

הודעה חשובה לבעלי פלאפון מפוקח: ניתן להתקשר למערכת בדוא"ל או בפלאפון ולקבל העלונים לפלאפון.

***

להערות והארות, ולקבלת העלון במייל ולתגובות: אש"ל - איגוד שומעי לקחו של רבינו:

eeguds@gmail.com

הבוקר הוא תחילת היום שם, שהרי המקדש הוא סמל הקשר השלם עם הבורא, ככתוב (שמות כ"ה ח'): "וַיֵּשְׁבוּ לִי מִקִּדְשׁ וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכְכֶם" - לא בתוכו לבד אלא בתוכם - בלבו של כל אחד מישראל. והרי זה כבוקר הגאולה.

ברכת האילנות

אמרו חז"ל ונפסק להלכה: "היוצא בימי ניסן ורואה אילנות [פרי] - שמלבלבים (מצמיחים פרחים) מברך: "שלא חיסר בעולמו כלום וברא בו איל נות טובים ובריות טובות להנות בהם בני אדם".

עיקר זמן הברכה, הוא מיד עם הפריחה, ובארץ ישראל היא בתפארתה בסביבות ט"ו בשבט. אבל נהגו על פי הקבלה, לברך ברכה זו בחודש ניסן. ואולי עושים דבר זה בניסן דווקא, כדי לתת את הדעת לחודש האביב ככתוב (דברים ט"ז א'): "שְׁמֹר אֶת חַדְשׁ הָאָבִיב...". הטעם לחיוב לזכור את חודש האביב בחודש זה, הוא משום לזכור חסדי ה' שיצאו לדרך ממצרים במכוון באביב - כדי שתהיה הליכתם בדרך בזמן שנוח לצאת למסע - ללא גשמים וללא חום, והוא סימן לאהבת ה' אותנו. ככתוב (תהלים סח' ז'): "...מוֹצֵיא אֶסְרִים בְּפוֹשְׁרוֹת...". ופירושו חז"ל: בזמן המוכשר ביותר לצאת לדרך שאז לא חס ולא קר.

עוד נראה, כי הברכה בעיקר בחודש זה, נועדה לתת תשומת לב לאביב, כי בארץ חילופי העונות אינם חדים כמו בחוף לארץ - ששם הטבע של חילופי העונות חד ביותר כמו: השלכת בסתיו, השלג בחורף, והאביב בתחילת הקיץ, ואלו, נועדו ללמד את האנושות מוסר השכל, כי להם אין תורה - לכן הטבע נועד לעורר אותם. ובארץ שאין חילופי העונות חדים כל כך, כי אותנו התורה והמצוות מחנכות, לכן הברכה האמורה מפנה את תשומת הלב לאביב!

התעוררות הבריאה באביב, מלמדת על תחיה - כשם שהטבע מראה על תחית העצים והצמחים. והיא סמל לתחית האומה וגם חיזוק לאמונת תחיית המתים. והנביא יחזקאל, צווה להחיות בבקעת דורא את העצמות היבשות שנמצאו שם [שהיו של המתים בני אפרים שיצאו ממצרים לפני הקץ, ותחייתם היתה סמל לתחיית האומה בגלות בבל].

וצמיחת הפירות מעוררת גם לשים לב, לכח החידוש בתורה שנקראת עץ חיים. וסברות התורה הנאות מכונות בלשון החכמים: כפתור ופרח, וכן ציצים ופרחים.

התחדשות הבריאה בזמן האביב, באה ללמד לעם ישראל את כוח התחייה שקיים בבריאה, והוא סימן הן לאומה והן ליחיד והן לחוטא - שנחשב כמת - שסמל התחיה מלמד גם לו, כי הוא יכול לתקן את מעשיו ולחיות מחדש.

ותחיית הבריאה באביב היא גם חיזוק לאמונת תחיית המתים - כמו שהאריך בזה בעל תפארת ישראל על המשניות (בדרוש אור החיים): "שהרואה בחורף את אירופה ודומיו, שם כל העצים נראים כמתים אחר השלכת שהסירה מהם כל עלה. ואחרי כן באביב הכל מתחדש ומתרונו. וזה מרמז גם על תחיית האדם לעתיד אחר מיתו.

הרש"ר הירש זצ"ל, במעגלי שנה ח"ג, מאריך לבאר שהאביב מורה לאדם לחדש את האביב בלבו ונשמתו, שאם לא כן, האביב החיצוני הוא רק צל של אביב שאינו משפיע על נפש האדם.

והתחדשות זו של הבריאה באביב - היא כעין ההתחדשות היום-יומית בכל בוקר אחר השינה. שחידוש הבריאה בכל יום, הוא גם סמל לאפשרות החידוש הפנימי של האדם.

פריחת האילנות הנראית בפרחים היפים שמעוררים את האדם להתבוננות, מלמדת גם על שיתוף הפעולה שבטבע: החרקים מוצצים למאכלם את הצוף שבתוך הפרחים, ועל ידי כך - הם מאבקים את הפרחים. ובכך הם מצמיחים את הפירות.